FEATURES OF THE INTONATION OF INTERROGATIVES FROM IAŞI AND BUCHAREST

Anca-Diana BIBIRI, Scientific Researcher, Andreea MIRONESCU, Scientific Researcher, Adrian TURCULEŢ, Professor, "Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract: Our paper presents the specific intonational patterns that characterize the two cities taken into account: Iaşi and Bucureşti. The corpora contain prosodic dialectal investigations at the level of the diatopic variants of the standard language, recorded during the surveys for AMPER-ROM[ÂNIA] – L'Atlas Multimédia Prosodique de l'Espace Roman. The corpus used for this study is made up of total interrogative sentences (yes-no questions) affirmative and negative, having the syntactic structure of SVO (subject-verb-object) and also with adjective and/or prepositional extensions in the case of the SVEO and SVOE syntactic structures; the sentences considered in this paper have final oxytone and final non-oxytone structures. Our aim is to systematize the intonational models used by the subjects who currently speak literary variant of the language in the two cities and to carry out the comparative analysis. Our study regards, on the one hand, the similarities and differences between the two cities and, on the other hand, the differences in each case as compared to the models proposed for the standard language.

Keywords: intonational patterns of interrogatives, multimedia prosodic atlas, acoustic analysis, AMPER, AMPRom.

1. **Introducere**

Enunţurile interogative se caracterizează, după cum s-a constatat şi în alte limbi, printr-o mare diveristate a modelelor intonaţionale pe care acestea le prezintă (Cruttenden, 1994). În literatura de specialitate, intonaţia interogativă este definită ca „ridicare a tonului la sfârşitul unei unităţi independente" (Gramatica, 1963), această ascensiune a tonului manifestându-se în partea terminală a conturului melodic al enunţului. Modelele intonaţionale ale vorbirii standard au fost stabilite de Laurenţia Dascălu-Jinga, interogativele având două tipuri de contur terminal: *ascendent*, atunci când se ia în consideraţie finalul cuvântului ultim al enunţului – oxiton sau neoxiton (în acest caz, cuvântul poartă accentul frastic) – şi *ascendent-descendent*, când ultimul cuvânt este neoxiton (şi nu poartă accentul frastic).

Proiectul AMPRom (*Atlasul multimedia prozodic român*), aflat în plină desfăşurare la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, are ca obiectiv prezentarea principalelor modele prozodice (modelele intonaţionale) ale varietăţilor limbii române atât la nivelul variantelor diatopice ale limbii standard, cât şi la nivelul variantelor dialectale. Atlasul va fi o completare a atlaselor lingvistice româneşti – Atlasul Lingvistic Român (ALR) şi NALR (Noul Atlas Lingvistic Român), pe regiuni (NALR şi ALRR) care nu au consemnat intonaţia, astfel încât realizarea unui atlas prozodic, care să cuprindă principalele modele intonaţionale româneşti, este o necesitate. Comunicarea de faţă îşi propune investigarea şi prezentarea modelelor intonaţionale la nivelul limbii literare din cele doua centre culturale: Bucureşti şi Iaşi.

BDD-V497 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:57 UTC)

2. **Metodologia cercetării**

Aria de cercetare se limitează la cele două centre urbane unde au fost înregistrate datele pentru AMPRom. Corpusul cercetării reprezintă o selecţie din datele înregistrate cu chestionarul AMPER-ROM. Am selectat şapte enunţuri interogative totale pozitive şi şapte enunţuri interogative totale negative, rostite de către subiecţii din cele două localităţi, rezultând trei repetiţii întrgistrate în reprize diferite pentru fiecare subiect:

twki: / *nev**a**sta v**e**de-un căpit**a**n* / twkm: / *nev**a**sta n**u** v**e**de-un căpit**a**n* /

twgi: / *nev**a**sta v**e**de-un căpit**a**n eleg**a**nt/ twgm: / *nev**a**sta n**u** v**e**de-un căpit**a**n eleg**a**nt/

pwdi: /*p**a**sărea v**e**de nev**a**sta tiner**ea**/ pwdm: /*p**a**sărea n**u** v**e**de nev**a**sta tiner**ea**/

kwti: /*un căpit**a**n v**e**de nev**a**sta/ kwtm: /*un căpit**a**n n**u** v**e**de nev**a**sta/

kwsi: /*un căpit**a**n v**e**de nev**a**sta frum**oa**să/ kwsm: /*un căpit**a**n n**u** v**e**de nev**a**sta frum**oa**să/

twpi: /*nev**a**sta v**e**de p**a**sărea/ twpm: /*nev**a**sta n**u** v**e**de p**a**sărea/

twvi: /*nev**a**sta v**e**de p**a**sărea g**a**lbenă/ twvm: /*nev**a**sta n**u** v**e**de p**a**sărea g**a**lbenă/

În primele trei propoziţii cuvântul final este oxiton, următoarele două au final paroxiton şi ultimele două au cuvintele finale proparoxitone. Trei perechi sunt formate din câte o propoziţie de tipul SVO (subiect-verb-obiect) simplă şi cîte una cu o extensie adjectivală a obiectului: SVOE. Am analizat câte 21 de enunţuri pentru un subiect, 42 pentru localitatea Bucureşti şi 63 de enunţuri pentru localitatea Iaşi, în total 210 enunţuri.

Am utilizat datele culese de la subiecţii 5 (femeie:) şi 6 (bărbat) cu studii superioare, vorbind în mod curent limba română literară/standard. În localitatea Iaşi au fost înregistrate câte două informatoare din această categorie, notate cu 5 şi 7. Siglele utilizate pentru identificarea subiecţilor sunt următoarele: pentru Bucureşti: 9H05 pentru subiectul feminin şi 9H06 pentru subictul masculin, iar pentru Iaşi: 9A05 şi 9A07 pentru subiecţii feminini şi 9A06 pentru subiectul masculin.

Metodologia culegerii şi prelucrării acustice a datelor s-a făcut după modelul AMPER, care are drept obiectiv documentarea variaţiei geoprozodice în cadrul limbilor romanice (la nivelul dialectelor şi a graiurilor, dar şi al varietăţilor limbii de cultură), scopul final fiind realizarea unei tipologii intonative a limbilor romanice.

Prelucrarea acustică a datelor înregistrate: instrumentele de analiză acustică utilizate în prelucrarea materialului înregistrat în anchetele dialectale prozodice sunt: PRAAT/SCRIPT PRAAT pentru AMPER (Antonio Romano, Albert Rilliard), Matlab, AMPER 2006, Interfaţa de calcul a curbei prozodice.

Enunţurile sunt înregistrate în format digital (fişiere cu extensia .wav - *Waveform Audio File Format*) şi analizate acustic cu ajutorul unor instrumente software. Procesul de analiză parcurge succesiv mai multe etape: schimbarea frecvenţei de eşantionare a undei sonore din 48 kHz la 16 kHz (GoldWave); delimitarea enunţurilor si etichetarea lor conform chestionarului utilizat.

Cu ajutorul unui software – PRAAT – se face segmentarea si etichetarea elementelor vocalice (în cazul diftongilor, cele două timbre vocalice se iau împreună), pe baza

BDD-V497 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:57 UTC)

oscilogramei, a spectrogramei şi prin auz; astfel, se produc, pentru fiecare enunţ analizat, texte în care se regăsesc corelatele fizice ale vocalelor: durata, intensitatea şi frecvenţa fundamentală (F0 – în cele trei puncte ale vocalei). Pe baza acestor texte se obţin, cu ajutorul unor programe aplicate în cadrul Matlab, valorile medii (0.txt), graficele de durată, intensitate şi contururile melodice individuale, medii etc.

În cadrul cercetării noastre vom prezenta modelele intonaţionale înregistrate ale interogativelor totale menţionate, în funcţie de conturul terminal (CT) al enunţurilor supuse analizei, luând în consideraţie şi accentuarea cuvântului final: oxiton, paroxiton, proparoxiton.

3. Modele intonaţionale

3.1. **CT pe cuvânt final oxiton**

3.1.1. **Ascendent**:

Este conturul terminal care se întâlneşte cel mai frecvent la vorbitorii celor două localităţi investigate. La subiectul din Bucureşti, f0 se menţine aproape plat până la finalul enunţului unde ultima silabă accentuată poartă accentul nuclear, tonul urcând pe vocala accentuată (cuvântul final prezintă proeminenţă), în timp ce la subiectul din Iaşi, f0 prezintă accente tonale net reliefate pe silabele accentuate ale lexemelor constitutive ale enunţului, tonul final urcând brusc (*upstep*):

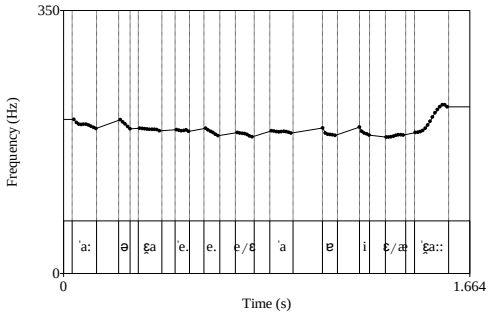

Fig.1 – 9H05pwdi2

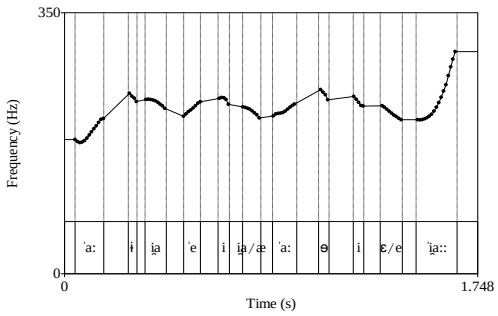

Fig. 2 – 9A07pwdi1

Conturul intonaţional al interogativelor totale negative este similar cu cel al interogativelor totale afirmative, negaţia nefiind evidenţiată în mod special (uneori, tonul coboară puţin), accentele tonale sunt aplatizate până la silaba finală tonică când f0 urcă şi se menţine la un nivel înalt:

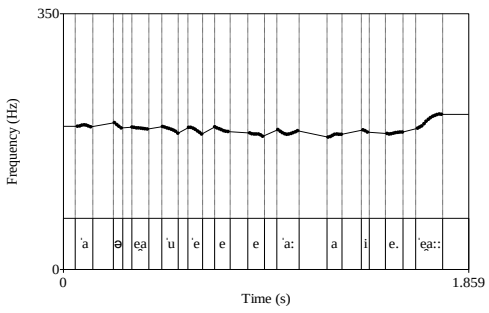

Fig. 3 – 9H05pwdm1

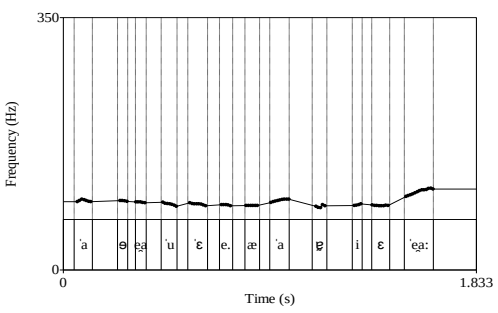

Fig.4 – 9A07pwdm3

La unii vorbitori, centrul informaţional al enunţului (focusul restrâns) se află pe verb şi este marcat prin intensitatea cea mai mare în enunţ (pe vocala tonică a verbului – fig.5). F0 urcă pe vocala finală accentuată, dar se continuă şi pe nazala *n*, rămânând la un nivel înalt (în

BDD-V497 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:57 UTC)

cazul cuvintelor finale oxitone: *căpit**a**n* şi *eleg**a**nt* s-a luat în consideraţie şi nazala *n,* fără de care CT ar fi fost incomplet.).

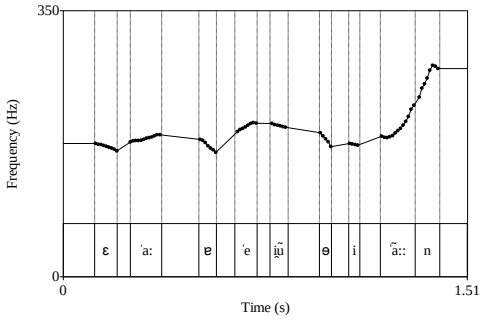

Fig.5 – 9A06twki1

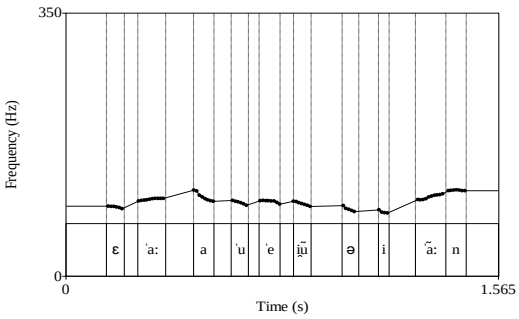

Fig.6 - 9H06twkm2

3.2. **CT pe cuvânt final paroxiton**

3.2.1. **Ascendent extins**:

Este conturul terminal care se întâlneşte doar la subiectul masculin din localitatea Bucureşti, atât la interogativele afirmative, cât şi la cele negative. Ascensiunea tonului începe pe silaba accentuată şi continuă, până atinge maximul pe vocala posttonică, pe care f0 poate coborî uşor spre final, rămânând la nivel înalt (vezi fig. 7 – accentele tonale precedente aplatizate).

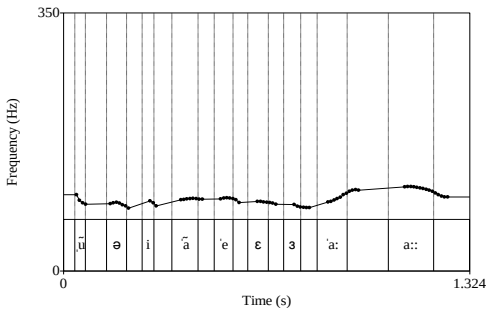

Fig.7 – 9H06kwti1

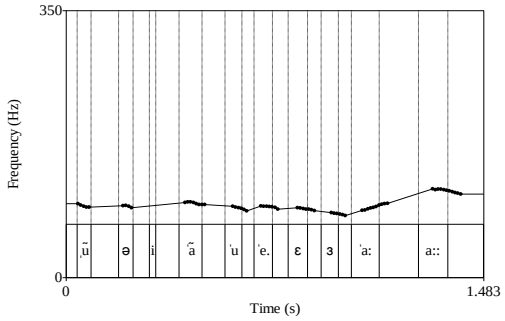

Fig.8 - 9H06kwtm2

3.2.2. **Ascendent pe final:**

Acest tip de contur terminal este prezent doar la subiectul feminin (9A07) din localitatea Iaşi. F0 se menţine plat la un nivel jos sau chiar coboară foarte puţin şi urcă cu salt pe silaba finală (vezi fig.9 – accentele tonale precedente sunt net reliefate). Insistenţa emfatică asupra constituentului final are ca efect o modulare a tonului ascendent pe silaba finală (vezi fig.10 – accentele tonale precedente sunt reliefate).

BDD-V497 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:57 UTC)

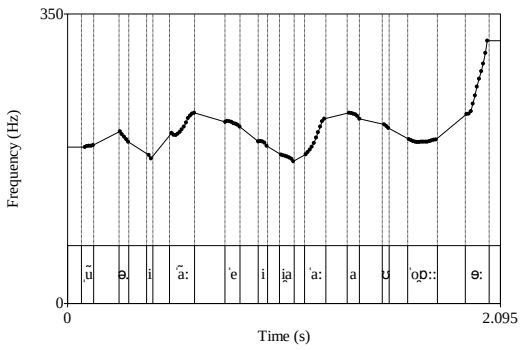

Fig.9 – 9A07kwsi1

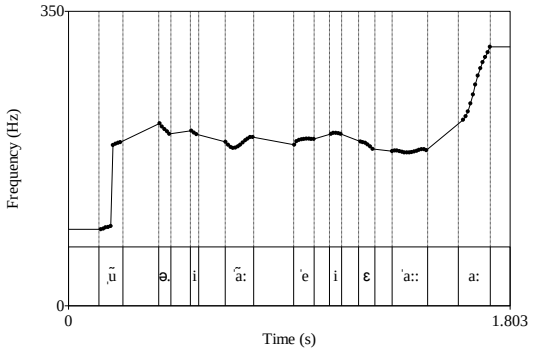

Fig.10 – 9A07kwti1

3.2.3. **Ascendent-descendent**

Tonul urcă pe silaba accentuată a cuvântului final, având vârful tonal maxim şi coboară pe silaba posttonică (vezi fig.11). Insistenţa emfatică pe cuvântul final face ca vârful f0 să se producă în interiorul vocalei accentuate, căpătând o formă convexă (accent circumflex); coborârea f0 începe în partea a doua a vocalei accentuate şi continuă pe silaba următoare (vezi fig. 12).

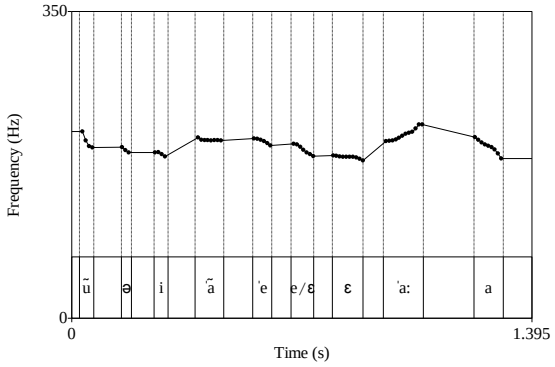

Fig.11– 9H05kwti1

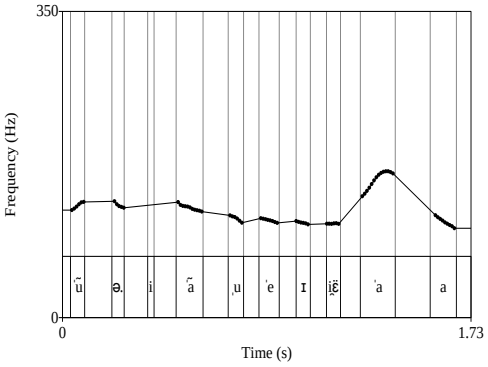

Fig.12 – 9A06kwtm3

3.3. **CT pe cuvânt final proparoxiton**

3.3.1.**Ascendent-descendent**

În varianta neutră tonul urcă pe vocala accentuată finală şi coboară pe silabele posttonice (vezi fig.13). Insistenţa emfatică pe cuvântul final face ca vârful f0 să se alinieze pe vocala accentuată, căpătând o formă convexă (accent circumflex) la interogativele afirmative, iar la interogativele negative, coborârea f0 începe pe prima silabă posttonică şi se continuă pe cea de-a doua silabă posttonică, atingând nivelul cel mai de jos (vezi fig.14). La subiecţii din Bucureşti se observă reliefarea accentelor tonale ale enunţului, după care începe ascensiunea pe vocala tonică a cuvântului final, urmată de coborârea lui f0 pe silabele posttonice (vezi fig.15), iar vocala finală posttonică la negativă prezintă o modulare a tonului (vezi fig.16).

BDD-V497 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:57 UTC)

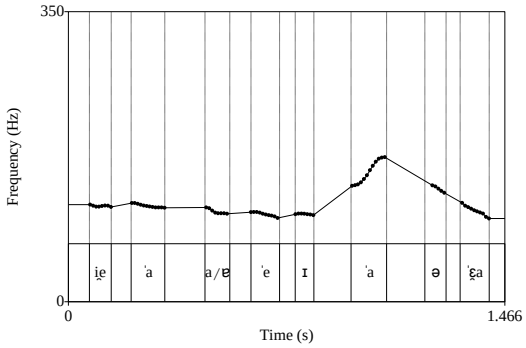

Fig.13– 9A06twpi3

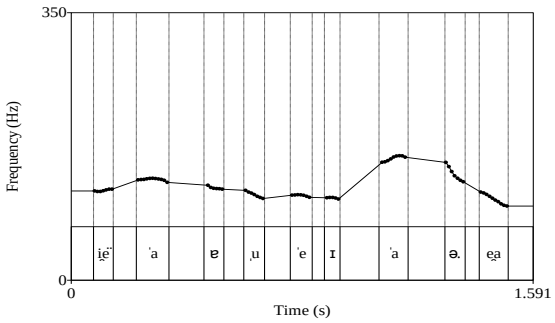

Fig.14 – 9A06twpm2

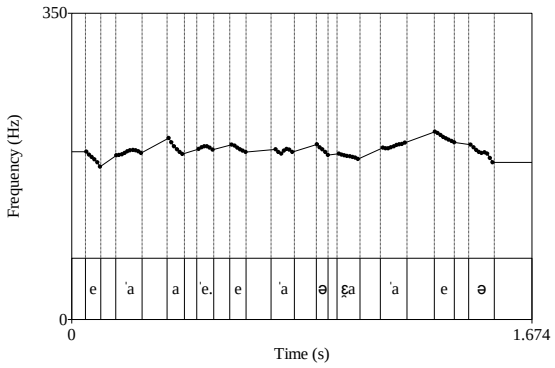

Fig.15– 9H05twvi2

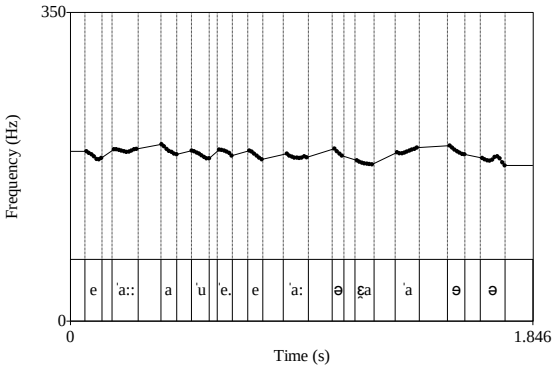

Fig.16 – 9H05twvm3

3.3.2 **Ascendent extins:**

Acest tipar intonaţional este caracteristic subiecţilor din Bucureşti. Se observă acelaşi traseu al lui f0 atît pentru interogativele afirmative, cât şi pentru cele negative: tonul continuă să urce (cu salt pe consoana intermediară) pe silabele următoare şi poate coborî uşor la final, conturul melodic este plat, cu reliefarea doar a primului accent tonal, CT este asemănător cu cel al continuităţii minore; emfaza interogativă coincide cu focusul informaţional, vocala finală posttonică fiind cea mai lungă în enunţul interogativ.

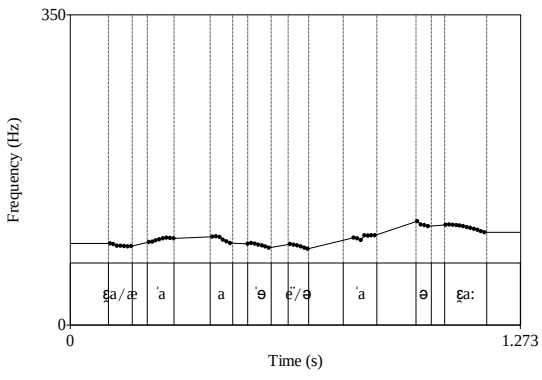

Fig.17– 9H05twvi2

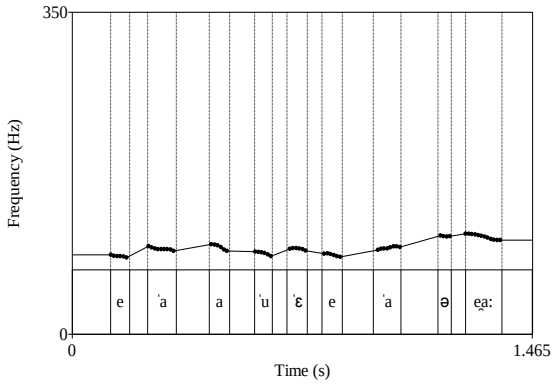

Fig.18 – 9H05twvm3

3.3.3 **Ascendent pe final:**

Emfaza interogativă se poate plasa pe silaba neaccentuată finală, fiind pregătită de o coborâre uşoară a f0 pe vocala accentuată şi pe vocala imediat următoare, după care tonul urcă brusc pe ultima vocală posttonică şi rămâne la nivelul cel mai înalt.

BDD-V497 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:57 UTC)

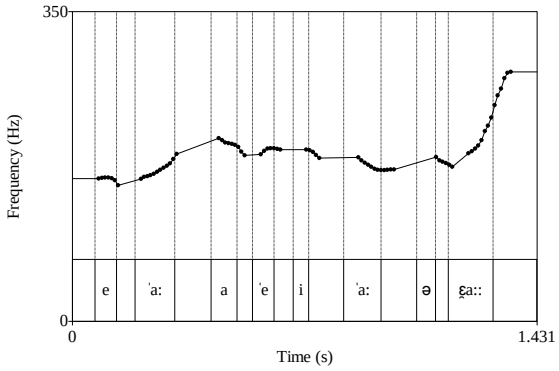

Fig.19– 9A07twpi1

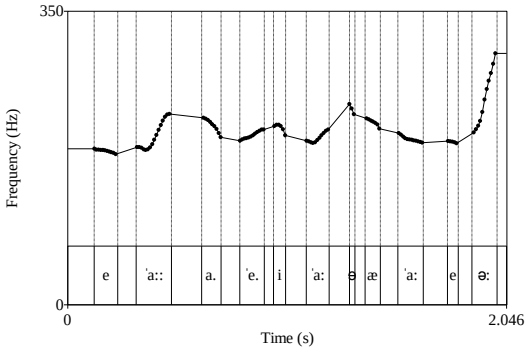

Fig.20 – 9A07twvi1

4. Concluzii:

Analiza contururilor intonaţionale neutre a reliefat existenţa a numeroase asemănări între cele două localităţi cercetate, indiferent de modalitatea enunţurilor analizate – afirmativă sau negativă. Enunţurile interogative nu prezintă diferenţe importante între cele două localităţi, dar se evidenţiază unele fenomene: în localitatea Bucureşti întâlnim şi modelul intonaţional *ascendent extins*, care nu se regăseşte la vorbitorii din Iaşi, iar în ceea ce priveşte subiecţii din localitatea Iaşi, cel cu indicele A07 se diferenţiază de ceilalţi doi subiecţi prin constanţa unui anumit model intonaţional: în cazul cuvintelor cu final paroxiton, în timp ce subiecţii ieşeni A05 şi A06 utilizează consecvent modelul *ascendent-descendent*, subiectul A07 are numai CT *ascendent pe final*.

Contururile interogativelor negative sunt similare cu cele ale interogativelor pozitive, nu se observă o proeminenţă deosebită a adverbului *nu*, ci doar o uşoară reliefare la subiecţii ieşeni (emfatizarea negaţiei *nu* este caracteristică enunţurilor negative în limba română).

Pentru corpusul utilizat în acest studiu, procentele înregistrate, conform diagramei din Anexa 1, reliefează asemănările si deosebirile modelelor intonaţionale în distribuţia lor din cele două localităţi. La interogativele cu finalul oxiton, coeficientul de similitudine a modelului intonaţional *ascendent* este egal pentru cele două localităţi (43%). Un procent apropiat se înregistrează şi în cazul enunţurilor interogative cu final non-oxiton în ceea ce priveşte modelul *ascendent-descendent*, urmat de conturul *ascendent pe final*.

Compararea vizuală a contururilor arată că diferenţa dintre cele două localităţi este mai mare în cazul interogativelor totale cu final non-oxiton, atât pozitive, cât şi negative, la interogativele cu final oxiton fiind prezent un model comun: cel *ascendent*. O altă observaţie este linia melodică lipsită de variaţii mai mari, caracteristică subiecţilor bucureşteni. Intonaţia neutrală se reduce la marcarea strictă, economică, a accentelor sintagmei nominale şi a modalităţii interogative a enunţului.

Chiar şi numai la nivelul intonaţiei „neutrale”, contururile melodice utilizate de vorbitorii limbii standard din cele două localităţi prezintă o mare diversitate. Limitându-ne la CT al interogativelor totale, pe lângă cele două modele „tradiţionale“ diferite relevate de L. Dascălu Jinga: *ascendent* şi *ascendent-descendent*, sunt prezentate încă două contururi: *ascendent pe final* şi *ascendent extins*, cu mai multe variante/subtipuri, mai ales la nivelul conturului melodic global. Una dintre cauzele acestei diversităţi o reprezintă persistenţa deprinderilor intonative locale ale vorbitorilor şi în rostirea literară.

BDD-V497 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:57 UTC)

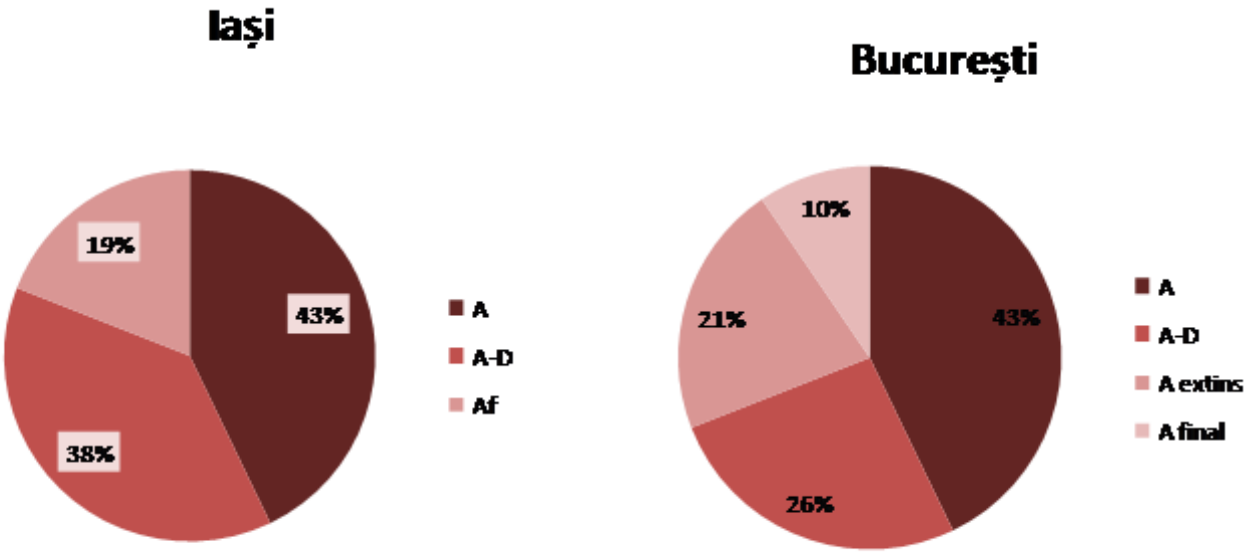
Bibliografie

*** *Gramatica limbii române* (1963), vol. I-II, ed. a II-a, Editura Academiei Române, Bucureşti.
*** *Gramatica limbii române* (2008), vol. II, *Enunţul*, Editura Academiei Române, Bucureşti.
Hrist, Daniel, Albert di Cristo (1998), Intonation Systems, A Survey of Twenty Languages, Cambridge University Press.
Romano, A., Lai, J-P., Roullet, S. (2005), *La méthodologie AMPER*, „Géolinguistique“, hors série 3, Université Stendhal-Grenoble 3, Centre de Dialectologie.
Savino, Michelina (2012), *The Intonation of Polar Question. Where is the rise?*, în „Journal of the International Phonetic Association“, No 42/1, p. 23-48.
Turculeţ, Adrian, Ana-Maria Minuţ. *De la AMPER la AMPRom* (2007), în Luminiţa Hoarţă Cărăuşu (coord.) *Rezultate şi perspective actuale ale lingvisticii româneşti şi străine*, Editura Universităţii „Al. I. Cuza“, Iaşi.
Turculeţ, Adrian (ed.), (2008),, *La variation diatopique de l'intonation dans le domain roumain et roman*, Editura Universităţii „Al. I. Cuza“, Iaşi.
Turculeţ, Adrian *Un nou atlas lingvistic romanic: AMPER* (2007), în „Studii şi cercetări lingvistice“, 2007, ianuarie-iunie, Bucureşti.
Turculeţ, Adrian, Oana Beldianu, Anca-Diana Bibiri (2012), *Pentru un Atlas multimedia prozodic român (AMPRom)*, în Colocviul Internaţional „Filologia modernă: Realizări şi perspective în context european. Abordări interdisciplinare în cercetarea lingvistică şi literară“, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Institutul de Filologie, Chişinău.
http://amprom.uaic.ro/
http://w3.u-grenoble3.fr/dialecto/AMPER/amper.htm

BDD-V497 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:57 UTC)

ANEXA 1

Distribuţia modelelor intonaţionale în localităţile cercetate

Legendă:
A: contur terminal ascendent
A-D: contur terminal ascendent-descendent
A extins: contur terminal ascendent extins
A final: contur terminal ascendent final

BDD-V497 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:57 UTC)